CZU: 343.26-055.2(478) **https://doi.org/10.59295/rpijn2025.29**

INSTITUIREA PEDEPSEI „DETENȚIUNEA PE VIAȚĂ PENTRU FEMEI" ÎN REPUBLICA MOLDOVA

BOGOS Grigore,
Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu" din Cahul,
student anul IV, Facultatea de Drept și Administrație Publică,
Specializarea Drept
Coordonator: Calendari Dmitri, doctor în drept, lector universitar

SUMMARY

Seen as an alternative to the death penalty, life imprisonment is the most serious sanction a court can impose on a defendant. The principle of gender equality is the clearest indicator of equality in society, reflecting the social and legal reality of a state. Since the adoption of the Criminal Code of the Republic of Moldova in 2002, several amendments and additions have been made to meet the needs of society. However, art. 71, which regulates life imprisonment, was not modified until 2024. In this article, I will make an analysis of the changes that have arrived with the entry into force of Law No. 136 of 06-06-2024 for the amendment of some normative acts (amendment of the Criminal Code and the Contravention Code) on art. 71 of the Criminal Code, which stipulates what constitutes life imprisonment and the category of crimes for which a person can be convicted.

Keywords: criminal law, life imprisonment, prison sentence.

Introducere. Aplicarea și realizarea dreptului nu poate fi desprinsă de pedeapsă penală, căci aceasta a fost, este și va rămâne instrumentul de bază pentru realizarea dreptului. În esența sa, pedeapsa penală este o măsură de constrângere statală şi un mijloc de corectare şi reeducare a condamnatului, ce se aplică de instanţele de judecată, în numele legii, persoanelor care au săvârşit infracţiuni, cauzând anumite lipsuri şi restricţii drepturilor lor. Într-un stat bazat pe drept, sistemul pedepselor reflectate de legiuitor în legea penală se elaborează luându-se în consideraţie nivelul de dezvoltare social-politic, economic şi cultural a societăţii într-o perioadă istorică dată.[1, p. 50.]

Discuții și rezutlate. Văzută ca o alternativă la pedeapsa capitală, detențiunea pe viață este cea mai gravă sancțiune care-i poate fi acordată de instanța de judecată unui inculpat, a fost introdusă în Codul penal al RSSM încă din 1961 odată cu abolirea pedepsei cu moartea, luându-i locul şi devenind cea mai aspră pedeapsă, astfel, fiind păstrată şi în Codul penal al Republicii Moldova din 2002. Deși la prima vedere,

detențiunea pe viață implică privarea definitivă de libertate a condamnatului, în anumite cazuri, detențiunea pe viață poate fi înlocuită cu una mai blândă, de obicei prin grațiere, cu executarea pedepsei în închisoare pentru 30 de ani. Conform art. 71 din CP al RM această pedeapsă constă în privarea de libertate a condamnatului pentru tot restul vieţii și se aplică numai pentru infracţiunile excepţional de grave.[2]

Când este vorba de detențiunea pe viață a femeilor, aceasta este o problemă delicată care necesită o abordare multidimensională. Principiul egalității de gen este cel mai clar indicator al stării de egalitate în societate, reflectând realitatea socială și juridică. Oferind judecătorilor o libertate în alegerea și individualizarea pedepsei, legiuitorul, stabilea careva avantaje pentru anumite categorii de persoane, ceea ce este o expresie a diferențierii de gen în justiția penală.

Din momentul adoptării a Codului penal al Republicii Moldova din 2002 au avut loc mai multe modificări şi completări pentru a corespunde nevoilor societății. Cu toate acestea, articolul 71, care reglementează detențiunea pe viață, nu a fost modificat până în anul 2024. Acest articol prevede ce reprezintă detențiunea pe viață și categoria infracțiunilor pentru care o persoană poate fi condamnată. Excepția de la această pedeapsă era stipulată la alin. (3) din art. 71 care prevedea că: „Detenţiunea pe viaţă nu poate fi aplicată femeilor şi minorilor”[2]. Această prevedere a fost modificată din data de 7 septembrie 2024, când a intrat în vigoare Legea nr. 136 din 6 iunie 2024, pentru modificarea unor acte normative, care aduc modificări și completări mai multor articole din Codul penal și Codul contravențional al Republicii Moldova [3].

Ca rezultat al modificărilor din alin. (3) al art. 71 au fost excluse cuvintele „femeilor și”. Astfel, femeile vor putea fi condamnate la detențiune pe viață pentru comiterea infracțiunilor excepțional de grave, descrise în partea specială a Codului penal al Republicii Moldova.

Potrivit notei informative a proiectului care a stat la baza modificării legii, „excluderea femeilor de la aplicarea detențiunii pe viață nu poate fi considerată o măsură pozitivă, deoarece nu există un obiectiv legat de oportunitatea de șanse sau egalitate de tratament” [4].

La baza acestei modificări de lege au stat un șir de norme atât naționale cât și internaționale. Din perspectiva dreptului internațional drepturile omului sunt consacrate într-o mulțime de acte cu vocație în întreaga Europă.

Potrivit art. 5 §. 1 din Convenția Europeană pentru Drepturile Omului, „orice

persoană are dreptul la libertate și la siguranță", iar art. 14 garantează că, „exercitarea drepturilor şi libertăţilor recunoscute de convenţie trebuie să fie asigurată fără nici o deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine naţională sau socială, apartenenţă la o minoritate naţională, avere, naştere sau orice altă situaţie" [5].

Constituția Republicii Moldova prevede la art. 16 alin. (2) că toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială.[6]

Legea nr. 121 din 25 mai 2012 cu privire la asigurarea egalității prin prisma prevederii art. 1 alin. (1) stabilește că scopul acesteia este de prevenire combatere a discriminării, precum și de asigurare a egalității tuturor persoanelor aflate pe teritoriul Republicii Moldova în sferele politică, economică, socială, culturală și alte sfere ale vieții fără deosebire de rasă, culoare, naționalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, sex, vârstă, dizabilitate, opinie, apartenență politică sau orice alt criteriu 2 similar. Potrivit art. 2, constituie discriminare directă tratarea unei persoane în baza oricăruia dintre criteriile prohibite în manieră mai puțin favorabilă decât tratarea altei persoane într-o situație comparabilă [7].

Codul penal, adoptat prin Legea nr.985-XV din 18 aprilie 2002 la art. 3 alin. (1) stipulează că, „nimeni nu poate fi declarat vinovat de săvârşirea unei infracţiuni nici supus unei pedepse penale, decât în baza unei hotărâri a instanţei de judecată şi în strictă conformitate cu legea penală". Art. 5 alin. (1) stipulează că, „persoanele care au săvârşit infracţiuni sunt egale în faţa legii şi sunt supuse răspunderii penale fără deosebire de sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine naţională sau socială, apartenenţă la o minoritate naţională, avere, naştere sau orice altă situaţie", iar alin. (2) stabilește că, „apărarea drepturilor şi intereselor unei persoane nu poate fi realizată prin încălcarea drepturilor şi intereselor altei persoane sau a unei colectivităţi". Art. 16 alin. (6) – „Infracțiunile excepțional de grave se consideră infracțiunile săvârșite cu intenție pentru care legea penală prevede detențiune pe viață". Art. 62 alin. (1) - „Persoanelor fizice care au săvârșit infracțiuni li se pot aplica următoarele pedepse:" lit. „g) detențiune pe viață".[2]

Legea nr. 5 din 9 februarie 2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați la art. 5 alin. (1) prevede că, în Republica Moldova, femeile şi bărbaţii

beneficiază de drepturi şi libertăţi egale, fiindu-le garantate şi şanse egale pentru exercitarea lor. În corespundere cu art. 5 alin. (2) promovarea unei politici sau efectuarea de acţiuni care nu asigură egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi se consideră discriminare şi trebuie să fie înlăturată de autorităţile publice competente, conform legislaţiei [8].

O opinie contradictorie este stipulată în Convenția ONU ce constă asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei, art. 4 alin. 2 : „Adoptarea de către statele părți a unor măsuri speciale, inclusiv cele prevăzute în prezenta Convenție, care au drept scop ocrotirea maternității, nu este considerată un act discriminatoriu”.

Asupra acestei discriminări încă în anul 2018 s-a expus Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității într-un Aviz Consultativ constatând că:

- Conform art. 2 din Legea nr. 121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalităţii constituie discriminare directă tratarea unei persoane în baza oricăruia dintre criteriile prohibite în manieră mai puțin favorabilă decât tratarea altei persoane într-o situație comparabilă.
- Examinând prevederile art. 71 alin. (3) Cod penal, Consiliul constată că acestea instituie un tratament diferențiat în funcție de sexul persoanei la aplicarea detențiunii pe viață. Astfel, bărbaților care comit infracțiuni excepțional de grave li se stabilește în calitate de pedeapsă detenția pe viață, iar femeilor pentru același tip de infracțiune nu li se aplică.
- Referitor la dreptul garantat este de menționat că art. 25 alin.(1) din Constituția Republicii Moldova prevede că libertatea individuală și siguranța persoanei este garantată și restrângerea acesteia poate fi exercitată doar în condițiile art. 54 din Constituție. Astfel, exercițiul drepturilor şi libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional şi sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a ţării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă şi infracţiunilor, protejării drepturilor, libertăţilor şi demnităţii altor persoane, împiedicării divulgării informaţiilor confidenţiale sau garantării autorităţii şi imparţialităţii justiţiei.
- În situația în care considerăm că aplicarea detențiunii pe viață doar bărbaților constituie un tratament nejustificat, Consiliul relevă experiența altor state

care au decis că detențiunea pe viață este „inumană". Consiliul consideră că pedepsele trebuie să fie individualizate și nediscriminatorii pe criteriul de sex și, ca consecință, recomandă abolirea pedepsei sub formă de detențiune pe viață. Abordarea individualizată nediscriminatorie va permite o ajustare mai bună a pedepselor la vulnerabilitățile specifice unor categorii de persoane, comparativ cu distincțiile excesive, și prin urmare, arbitrare bazate pe sex.

- În final, Consiliul a considerat că, prevederea art. 71 alin. (3) Cod penal în partea ce ține de interdicția de a aplica detențiunea pe viață numai femeilor, ci nu bărbaților, este contrară standardelor privind nediscriminarea.[9]

Etapa execuțională este cea mai importantă parte a corectării condamnatului, mai ales când condamnarea pe viață a acestor persoane constituie o novație în legea penală. Potrivit art. 199 alin. (5) din Codul de executare al Republicii Moldova, „trimiterea condamnaţilor la locul executării pedepsei şi transferarea lor într-un alt penitenciar au loc sub escortă, cu respectarea regulilor de deţinere separată a femeilor de bărbaţi, a minorilor de adulţi, a condamnaţilor la pedeapsa detenţiunii pe viaţă de alte categorii de deţinuţi" [10].

De asemenea, conform pct. 13 din Hotărârea de Guvern nr. 583 din 26 mai 2006 „persoanele condamnate la pedeapsa detenţiunii pe viaţă vor executa pedeapsa în penitenciare de tip închis, în sectoare specializate, la regim iniţial de detenţie" [11].

La aplicarea pedepsei închisorii, instanţa de judecată indică în sentinţa de condamnare tipul penitenciarului în care condamnatul îşi va ispăşi pedeapsa. Conform art. 72 din CP al RM, acestea sunt: de tip deschis; de tip semi-închis; de tip închis. Astfel, în penitenciare de tip deschis execută pedeapsa persoanele condamnate la închisoare pentru infracţiuni săvârşite din imprudenţă. În penitenciare de tip semi-închis execută pedeapsa persoanele condamnate la închisoare pentru infracţiuni uşoare, mai puţin grave şi grave, săvârşite cu intenţie. În penitenciare de tip închis execută pedeapsa persoanele condamnate la închisoare pentru infracţiuni deosebit de grave şi excepţional de grave, precum şi persoanele care au săvârşit infracţiuni ce constituie recidivă. Astfel, conform anexei nr. 4 la Hotărârea Guvernului nr. 437 din 15 mai 2018 cu privire la organizarea și funcționarea Administrației Naționale a Penitenciarelor, femeile condamnate la închisoare își ispășesc pedeapsa în Penitenciarul nr.7 Rusca, care corespunde penitenciarului de tip închis.[12]

Efectuând un simplu calcul constatăm superioritatea numerică a penitenciarelor

de tip închis destinate bărbaților raportate la un singur penitenciar destinat femeilor. Un contraargument în acest sens ar fi procentul redus al femeilor care își ispășesc pedeapsa în penitenciarele din Republica Moldova, dar cu toate acestea raportul numeric al penitenciarelor destinate bărbaților și femeilor nu se pliază pe principiul egalității în drepturi garantat de instrumentele juridice internaționale, regionale și naționale.

Cu toate acestea, consider o eroare că legiuitorul nu a prevăzut un drept discreționar exclusiv în ceea ce privește femeile gravide. Conform redacției actuale, „instanța de judecată le poate amâna executarea pedepsei până la atingerea de către copil a vârstei de 8 ani". Excluderea acestor categorii de persoane de la aplicarea pedepsei cu închisoarea pentru infracțiuni ușoare sau mai puțin grave nu constituie un tratament discriminatoriu, aceasta este specificată la art. 4 alin. (2) din Convenția ONU privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor: „Adoptarea de către statele părți a unor măsuri speciale, inclusiv cele prevăzute în prezenta Convenție, care au drept scop ocrotirea maternității, nu este considerată un act discriminatoriu", însă rămâne deschisă întrebarea cum se va proceda cu femeile gravide condamnate la detențiunea pe viață.

Concluzii. Legea nr. 136 din 6 iunie 2024, care a modificat Codul Penal, a introdus modificări majore. Acum, ca urmare a acestor modificări, pedeapsa cu detențiunea pe viață poate fi aplicată și femeilor care comit infracțiuni excepțional de grave. Femeile s-au luptat dintotdeauna pentru a fi egale cu bărbații în toate domeniile vieții sociale, economice și politice. Această modificare reprezintă un pas semnificativ către egalitatea de gen în sistemul juridic, eliminând diferențele de tratament penal între bărbați și femei. Cu toate acestea, cadrul legal necesită îmbunătățiri pentru a răspunde tuturor provocărilor.

BIBLIOGRAFIE:

1. PĂUN, P., PĂUN, A. Analiza juridică a pedepselor penale aplicate persoanelor fizice în Republica Moldova. În: Anale ştiinţifice ale Academiei „Ştefan cel Mare" a MAI al RM: ştiinţe juridice, 2016, nr. XVI(2), pp. 50-56. ISSN 1857-0976;

2. Codul penal al Republicii Moldova, nr. 985-XV din 18.04.2002. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.72-74/195 din 14.04.2009. [Accesat: la 25.09.2024] Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=109495&lang=ro;

3. Legea pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului penal și a Codului contravențional), nr. 136 din 06.06.2024. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 245-246/353 din 07.06.2024. [Accesat: la 25.09.2024] Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=143519&lang=ro;

4. Proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului penal și Codului contravențional). [Accesat: la 25.09.2024] Disponibil la: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/533.pdf;

5. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 4 noiembrie 1950, de la Roma. [Accesat: la 25.09.2024] Disponibil la: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ron.

6. Constituţia Republicii Moldova din 29.07.1994. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.78/140 din 29.03.2016. [Accesat: la 25.09.2024] Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111918&lang=ro;

7. Legea cu privire la asigurarea egalităţii, nr. 121 din 25.05.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 103/355 din 29.05.2012. [Accesat: la 25.09.2024] Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=144449&lang=ro#;

8. Legea cu privire la asigurarea egalităţii de şanse între femei şi bărbaţi, nr. 5 din 09.02.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 47-50/200 din 24.03.2006. [Accesat: la 25.09.2024] Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=144448&lang=ro#;

9. Avizul consultativ al consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității din 12.09.2018. [Accesat: la 25.09.2024] Disponibil la: https://egalitate.md/wp-content/uploads/2016/04/Aviz-detentiunea-pe-viata-femei.pdf;

10. Codul de executare al Republicii Moldova, nr. 443 din 24.12.2004. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 214-220/704 din 05.11.2010. [Accesat: la 25.09.2024] Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=144723&lang=ro#;

11. Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnaţi, nr. 583 din 26.05.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 91-94/676 din 16.06.2006. [Accesat: la 25.09.2024] Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110142&lang=ro;

12. Hotărârea Guvernului cu privire la organizarea și funcționarea Administrației Naționale a Penitenciarelor, nr. 437 din 15.05.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 156/472 din 16.05.2018. [Accesat: la 25.09.2024] Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=82024&lang=ro.